

Visie op toetsing en examinering op het Bonhoeffercollege

De kijk op het Bonhoeffercollege op schoolexaminering en over de borging van kwaliteit voor schooljaar 2021/2022

Castricum

Augustus 2021

Voorwoord

Er is de laatste jaren veel aandacht voor de kwaliteit van het schoolexamen op het voortgezet onderwijs. Na het 'debacle van Maastricht' (Kuiper, 2018) heeft de commissie van kwaliteit schoolexaminering onderzoek gedaan naar de stand van schoolexaminering in het Nederlandse onderwijs (Commissie Kwaliteit Schoolexaminering, 2018). Uit dit onderzoek zijn vier aanbevelingen gekomen voor betere kwaliteitsborging, namelijk:

- *Waardeer en verbeter de verbinding tussen schoolexamen en eigen onderwijsvisie;*
- *Bewaak het afsluitende karakter van het schoolexamen;*
- *Neem de examencommissies op in het Eindexamenbesluit VO;*
- *Zorg voor meer deskundigheid bij leraren en schoolleiding.*

Het Bonhoeffercollege is zich bewust van het belang van een goed schoolexamen voor de kwaliteitsbewaking van het onderwijs en scheidt er eer in om de leerlingen hoogwaardig onderwijs te bieden dat afgerond wordt met een hoogwaardig schoolexamen. Daarom is deze visie op toetsing en examinering schoolexamen op het Bonhoeffercollege opgesteld.

De toetsvisie zoals die vorig jaar opgesteld is, had toen al een startpunt moeten zijn om de verbinding tussen de eigen onderwijsvisie en de schoolbrede manier van toetsing en afronding te versterken. Het afgelopen jaar hebben met de schoolsluiting en de expliciete opdracht van het ministerie om onderwijsactiviteiten uitsluitend te beperken tot het primaire proces ervoor gezorgd dat de ontwikkeling op toetsvisie stilgestaan heeft. Kwaliteit van toetsing en het versterken van het schooleigen karakter in de toetsing blijft belangrijk voor het Bonhoeffer. Dit onderwerp is daarom onderdeel van het schoolplan voor de periode 2022-2026. Daarom is ervoor gekozen dat dit document uitsluitend voor het schooljaar 2021/2022 is. Het doel voor de visie op toetsing en examinering op het Bonhoeffercollege is om voor 2022 een visie neer te zetten die voor de gehele school geldt. Het huidige document is uitsluitend een visie op schoolexaminering.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
1. Missie, visie en identiteit van het Bonhoeffercollege	5
1.1 Onze missie.....	5
1.2 Onze visie.....	5
1.3 Onze identiteit.....	5
1.1 De drie V's	6
2. De functie van de schoolexamens.....	7
2.1 Functies van toetsen	7
2.1.1 Diagnostische functie van een toets	7
2.1.2 Didactische functie van een toets	7
2.1.3 Pedagogische functie van een toets.....	7
2.1.4 Determinerende functie van een toets	7
2.2 Het belang van toetsen	7
3. De inhoud van het schoolexamen	8
3.1 Vakkennis en vakvaardigheden.....	8
3.2 Specifieke onderdelen voor het Bonhoeffercollege.....	8
4. De manier waarop de schoolexaminering georganiseerd is	9
4.1 Soorten toetsen.....	9
4.2 Herkansingen.....	10
4.3 Het Programma van Toetsing en Afronding (PTA)	11
4.4 Procedures bij toetsen van het schoolexamen	12
4.4.1 Inplannen van toetsen.....	12
4.4.2 Maken van toetsen.....	12
4.4.3 Niveau, scoring en normering	13
4.4.4 Bespreken.....	13
4.5 Taken en rollen	13
4.6 Deskundigheid.....	15
4.7 Het examenreglement.....	15
5. Kwaliteitsborging.....	16
5.1 Kwaliteitseisen.....	16
5.2 Kwaliteitszorg	17
5.2.1 Cyclisch werken	17
5.2.2 PDCA als onderdeel van de jaarcyclus.....	17
6. Verwijzingen	18

1. Inleiding

“In het schoolexamen is meer mogelijk dan vaak wordt gedacht. Naast de op het centraal examen lijkende schriftelijke toetsen met open en/of gesloten vragen is er een heel scala aan mogelijke toetsvormen.” (SLO, 2019)

Toch is er, mede door de beoordelingssystematiek van de CE-SE verschillen door de Inspectie van het Onderwijs en de manier waarop scholen in de media vergeleken worden, o.a. (Obbink, 2012), in de afgelopen decennia een voortdurende druk op scholen geweest om het schoolexamen op het centraal schriftelijk eindexamen te laten lijken (Meeter, 2020).

Nu lijkt daar verandering in te komen. Eén van de aanbevelingen van het rapport na “Maastricht” was om de verbinding tussen onderwijsvisie en schoolexamen op scholen te verbeteren (Commissie Kwaliteit Schoolexaminering, 2018). De VO-raad heeft dit overgenomen en de scholen de volgende opdracht voor augustus 2020 gegeven:

Elke school ontwikkelt in samenhang met de onderwijskundige visie een visie op toetsing en examinering. De visie gaat over de bij de school passende kijk op schoolexaminering en over de borging van de kwaliteit, waaronder de procesmatige kwaliteit. De school neemt dit op in het schoolplan of een ander geëigend document zoals het strategisch beleidsplan. (Bredewold, 2019)

Aan de hand van vier samenhangende kernvragen wordt in dit document de huidige visie op toetsen op het Bonhoeffercollege besproken. Deze vragen zijn (Bredewold, 2019):

- *Waarom* toetsen wij? (Het concept)
- *Wat* toetsen wij? (De inhoud)
- *Hoe* toetsen wij? (Het proces)
- *Hoe borgen* wij? (De kwaliteitsborging)

Het uitgangspunt van de toetsvisie op het Bonhoeffercollege is de eigen visie op onderwijs. Op dit moment sluit de toetsvisie nog niet naadloos aan op de visie op onderwijs. De school zal de toetsvisie en de realiteit van het schoolexamen komende jaren verder ontwikkelen.

In de hoofdstukken 3 tot en met 6 zullen de vier vragen die hierboven gesteld zijn besproken worden. De toetsvisie begint in hoofdstuk 2 met de visie op onderwijs op het Bonhoeffercollege.

1. Missie, visie en identiteit van het Bonhoeffercollege

De middelbare school is een plek en een periode die van groot belang is in de ontwikkeling van onze leerlingen. Zij hebben de toekomst en wij mogen hen daarop voorbereiden. Technologische ontwikkelingen, maatschappelijke veranderingen en wetenschappelijke inzichten in leerprocessen van onze leerlingen stellen ons voor uitdagingen en bieden nieuwe mogelijkheden.

1.1 Onze missie

Het Bonhoeffercollege is een school...

- Waar iedereen welkom is en zichzelf kan zijn;
- Waar leerlingen kunnen groeien naar zelfstandigheid, vanuit de kernwaarden vrijheid, verantwoordelijkheid en vertrouwen;
- Waar bewust gewerkt wordt aan de integratie van goed onderwijs, vorming en begeleiding;
- Waar we iedereen meenemen naar het best mogelijke resultaat.

1.2 Onze visie

De ideale school...

Gaat de relatie aan met haar leerlingen, zodat er onderwijs op maat kan worden gegeven en iedereen gemotiveerd is; iedereen telt mee en niemand blijft achter;

- Schept een veilige omgeving waarin leerlingen zich optimaal kunnen ontplooiën en verantwoordelijkheid dragen voor elkaar, hun omgeving en hun eigen leerproces;
- Maakt waardering zichtbaar voor uitblinken op het gebied van leren en talentontwikkeling door diploma's en getuigschriften;
- Heeft aandacht voor verdieping, levensbeschouwing, kunst en cultuur;
- Koestert de verwondering en stimuleert onderzoek;
- Integreert technologische ontwikkelingen en ICT op zinvolle wijze;
- Zet jongeren in de samenleving op wie we trots zijn: met een grote verscheidenheid aan talenten, kennis, vaardigheden, mooie herinneringen en een rotsvast vertrouwen in de toekomst.

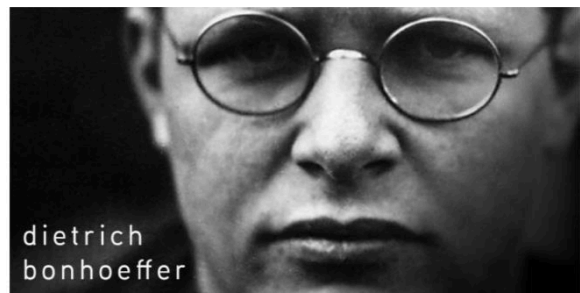
Het Bonhoeffercollege streeft ernaar iedere dag opnieuw zo'n school te zijn!

1.3 Onze identiteit

Het Bonhoeffercollege is een oecumenische school zonder gebonden te zijn aan welke kerk dan ook. Tolerantie, begrip en veiligheid zijn de sleutelwoorden: zij staan voor een zorgvuldige omgang van de leerlingen en leraren met elkaar en onderling.

In de geest van Dietrich Bonhoeffer, de naamgever van onze school, geven wij binnen ons onderwijs ook vorm aan zorg voor de medemens en de leefbaarheid van de wereld in het groot.

Bij dit actieve burgerschap gaat het om de bereidheid en het vermogen deel uit te maken van een gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren. Ook sociale integratie wordt hierbij benadrukt.

We verstaan hieronder: deelname aan de maatschappij, ongeacht etnische of culturele achtergrond en bekendheid met en betrokkenheid bij uitingen van de Nederlandse cultuur.

Burgerschap en integratie zijn steeds in vele activiteiten binnen de school terug te vinden. Het onderwerp is impliciet en expliciet onderdeel van het lesprogramma van de vakken levensbeschouwelijke vorming, maatschappijleer, geschiedenis, aardrijkskunde, biologie en verzorging en filosofie. Maar ook tijdens de mentoruren, thema- en feestdagen, sport en culturele activiteiten en maatschappelijke stages. Van leerlingen wordt verwacht dat zij aan de activiteiten die behoren tot dit deel van het schoolleven deelnemen.

1.1 De drie V's

Als je door de hoofdingang van het Bonhoeffercollege binnenkomt, zie je meteen het portret van Dietrich Bonhoeffer. Naast dat portret, achter een rij zuilen, is de ID-ruimte. ID staat voor 'identiteit', maar ook voor 'idee'. Op de lange, witte wand hangt een rij van twaalf subtiel aangelichte perspex panelen met Bonhoeffers biografie in woord en beeld. Op de donkere linkerwand staan drie woorden in neon: ze vormen de kern van Bonhoeffers leven en denken. Die woorden zijn:

Vertrouwen	Vrijheid	Verantwoordelijkheid
<ul style="list-style-type: none">• geloven in jezelf en in eigen kunnen• tolerant zijn naar een ander• een open cultuur waarin we leren van en met elkaar	<ul style="list-style-type: none">• mogen zijn wie je bent• ruimte voor eigen keuzes• vormgeven aan je eigen toekomst	<ul style="list-style-type: none">• kritisch kijken naar jezelf• zorg dragen voor elkaar• bijdragen aan de leefbaarheid van de wereld om ons heen

2. De functie van de schoolexamens

Waarom toetsen wij? Een toets heeft verschillende functies voor verschillende betrokkenen. In dit hoofdstuk wordt de functie en het belang van schoolexamens voor verschillende betrokkenen bij de school besproken.

2.1 Functies van toetsen

Op het Bonhoeffercollege worden vier functies van een toets toegepast:

- Diagnostische functie;
- Didactische functie;
- Pedagogische functie;
- Determinerende functie.

Deze functies worden kort toegelicht:

2.1.1 Diagnostische functie van een toets

De diagnostische functie van een toets is de functie waar vaak de eerste aandacht aan besteed wordt: de toets brengt de vorderingen van de leerling in kaart, geeft informatie op welk gebied de leerling zich nog moet ontwikkelen, geeft aan de docent een beeld in hoeverre de klas voldoende voortgang geboekt heeft en waar bijsturing nodig is. Merk op dat zowel summatieve toetsen (voor een cijfer), als formatieve toetsen (zonder cijfer) een diagnostische functie hebben.

2.1.2 Didactische functie van een toets

Een toets is onderdeel van een leercyclus. Een toets stimuleert de leerling om nog een keer extra te leren, van tevoren al goed na te gaan of de leerling de stof beheerst en om gericht ondersteuning te vragen. Daarbij kan een leerling in de vorm van feedback, feed-up en feed-forward zich gericht verder ontwikkelen op basis van het leereffect van de toets.

2.1.3 Pedagogische functie van een toets

“Leerlingen leren alleen voor een cijfer” is een veelgehoorde uitspraak op scholen. Toetsen zorgen voor doelmotivatie. Het behalen van een goed resultaat is een vertaalslag die een deel van de leerlingen gebruikt om betekenisvol en doelgericht aan hun ontwikkeling te werken. De uitdaging hierbij is om een evenwicht te vinden tussen leerdoel van de toets, de beloning en de claim die de toets op het programma van een vak legt.

2.1.4 Determinerende functie van een toets

De resultaten die leerlingen bij hun toetsen behalen vormen de basis van beslissingen over de loopbaan van de leerlingen. De voortgang en het slagen voor het eindexamen wordt gedaan op basis van de resultaten die leerlingen voor een toets halen.

2.2 Het belang van toetsen

De bovengenoemde functies vormen een grote basis van de manier waarop het Nederlandse onderwijs is ingericht. Toetsen zijn in feite een communicatiemiddel tussen leerling en docent, school en ouders en van school naar vervolgonderwijs en het primair onderwijs. Om deze communicatie goed te laten verlopen, zijn normen, standaarden en eenduidigheid van interpretatie van belang. In de volgende hoofdstukken wordt de praktische invulling van het schoolexamen op het Bonhoeffercollege toegelicht.

3. De inhoud van het schoolexamen

De inhoud van het schoolexamen wordt uiteraard voor een deel bepaald door de eisen die aan vorm en inhoud gesteld worden door het College van Toetsen en Examens (CvTE). Tegelijk wil het Bonhoeffercollege de leerlingen ook een ontwikkeling meegeven die specifiek voor de school is, en aansluit bij de onderwijsvisie.

3.1 Vakkennis en vakvaardigheden

De inhoud van het schoolexamen op het gebied van vakkennis en vakvaardigheden is in overeenstemming met de eisen die het CvTE hieraan stelt en is terug te vinden op hun website (College van Toetsen en Examens, 2020) en in ons Programma van Toetsing en Afronding (PTA) (Bonhoeffercollege, 2020).

3.2 Specifieke onderdelen voor het Bonhoeffercollege

Naast de verplichte leerstof die voor alle leerlingen op alle scholen hetzelfde zijn, komen de volgende onderdelen ook terug in het schoolexamen die aansluiten bij de onderwijsvisie van het Bonhoeffercollege:

- Inhoudelijke verdieping, levensbeschouwing, kunst en cultuur;
- Verwondering en onderzoek;
- Technologische ontwikkelingen en ICT;
- Actief burgerschap en sociale integratie;

Hierbij streven we ernaar om ook leerlingen een aantal keuzemogelijkheden in het programma te bieden op basis van Vertrouwen, Vrijheid en Verantwoordelijkheid.

4. De manier waarop de schoolexaminering georganiseerd is

Op basis van de visie op onderwijs op het Bonhoeffercollege en de functie die het schoolexamen voor de totale ontwikkeling van leerling en school heeft is het schoolexamen georganiseerd. Uitgangspunten, bij de manier waarop schoolexaminering georganiseerd is, zijn:

- De grootte en zwaarte van schoolexametoetsen bouwen zich op van passend niveau in het voorexamenjaar naar het eindniveau voor het centraal schriftelijke eindexamen;
- Het zwaartepunt van het schoolexamen ligt in het examenjaar;
- Schoolexametoetsen onderscheiden zich in grootte, hoeveelheid leerstof en weging ten opzichte van toetsen die alleen voor de overgang meetellen;
- Praktische opdrachten en handelingsdelen zijn zoveel mogelijk gelijkmatig over het jaar verspreid om de werkdruk voor leerlingen constant te houden;
- Naast vakkennis en schriftelijke vaardigheden worden ook algemene vaardigheden getoetst, zoals algemene ontwikkeling, onderzoeksvaardigheden en burgerschapsvaardigheden;
- Om leerlingen zich breed te laten ontwikkelen, maken zij zo laat mogelijk hun definitieve vakkenpakketkeuze;
- Leerlingen maken op zijn vroegst toetsen voor het schoolexamen in het voorexamenjaar. Uitzondering zijn vakken die in een ander leerjaar volledig afgesloten worden.

4.1 Soorten toetsen

Verschillende vaardigheden die getoetst worden vereisen ook verschillende vormen van toetsen. In deze paragraaf worden de verschillende toetsvormen beschreven zoals die op het Bonhoeffercollege gebruikt worden.

Hierbij wordt de volgende afbakening van het begrip toets gebruikt:

Elk instrument dat de opleiding hanteert bij het nemen van beslissingen over de kennis en/of vaardigheden bij een leerling (naar: (Bax, 2002).

Op het Bonhoeffercollege geldt verder dat als een leerling voor een aaneengesloten periode voor één vak toetsopdrachten maakt, dit geldt als één toets voor dat vak.

Een praktisch voorbeeld van dit laatste punt: als een leerling over een periode van twee uur voor een vak eerst een uur opgaven over onderwerp A maakt, en het tweede uur opgaven over onderwerp B, dan geldt de periode van twee uur als één toets.

De volgende toetsvormen worden voor het schoolexamen van het Bonhoeffercollege gebruikt:

Schriftelijke toets – De leerlingen geven schriftelijk antwoord op de toetsvragen. Een schriftelijke toets kan zowel analoog, als digitaal afgenomen worden. Zowel vragen, als het antwoordmodel zijn gestandaardiseerd.

Mondelinge toets – Een toets die in een directe relatie tussen een leerling(en) en een examinerator aan de hand van een afwisseling van vragen van de examinerator en antwoorden van de leerling(en) mondeling wordt afgenomen (naar (Molkenboer, 2015).

Kijk/luistertoets – Een toets waarin de leerlingen uitsluitend vragen krijgen aan de hand van beeld/geluidsmateriaal.

Praktische opdracht – Een (begeleide) praktische opdracht of proef in een veelal bedoeld om leerstof beter te begrijpen of vaardigheden te oefenen (naar (M. van Loon, 2017). Uitkomsten van een praktische opdracht kunnen mondeling gepresenteerd worden, in de vorm van een verslag, werkstuk of aan de hand van toetsvragen.

Portfolio – Voor een portfolio opdracht dienen de leerlingen verschillende opdrachten in de loop van een periode of schooljaar uit te voeren. Het portfolio wordt met een cijfer beoordeeld dat meetelt voor het schoolexamen.

Handelingsopdracht – Leerlingen voltooien voor een handelingsopdracht één of meer opdrachten. Deze kunnen praktisch van aard zijn, maar ook in de vorm van een formatieve toets of verslag/presentatie/andersoortige afsluiting. Een handelingsopdracht moet met goed gevolg afgerond worden. Een leerling krijgt geen cijfer voor een handelingsopdracht.

4.2 Herkansingen

De school biedt leerlingen per periode mogelijkheden tot herkansing. De insteek hierbij is dat leerlingen in staat moeten zijn om zonder herkansing hun schoolexamens te behalen. Aangezien leerlingen in aanloop naar een schoolexamen al voldoende formatief getoetst zijn, eventueel gevolgd door passende interventies, mag de uitslag van een schoolexamen geen verrassing voor leerling en docent zijn.

Mochten er onvoorziene omstandigheden optreden waardoor het resultaat van een toets voor een leerling tegenvalt, of mocht het resultaat ondanks zorgvuldige voorbereiding tegenvallen dan kan de leerling een herkansing gebruiken.

Hierbij beschouwt de school de herkansing als extra mogelijkheid die de leerling kan krijgen om de stof beter te beheersen. Hierbij verwacht de school extra inspanning van de leerling zodat de herkansing daadwerkelijk tot resultaatverbetering leidt.

Het percentage schoolexamentoetsen dat een leerling mag herkansen komt overeen met het percentage toetsen dat een leerling bij het Centraal Schriftelijke Eindexamen mag herkansen.

4.3 Het Programma van Toetsing en Afronding (PTA)

Alle toetsen die een leerling maakt om het schoolexamen af te ronden staan benoemd in het Programma van Toetsing en Afronding (PTA). In het PTA staan ook de niet-schoolexamentoetsen die een leerling dient te maken om een leerjaar in de bovenbouw met succes af te ronden.

In het Programma van Toetsing en Afronding staat per vak het volgende aangegeven:

- Het aantal uren dat de leerling per periode les heeft
- Voorexamenklassen krijgen ook het PTA-programma van de examenklassen zodat ze een totaalbeeld hebben van de afronding van hun opleiding*;
- Alle toetsen die geen onderdeel van het schoolexamen zijn maar wel meetellen voor de bevordering van het leerjaar;
- De hulpmiddelen die voor de leerling standaard toegestaan zijn voor toetsen van het vak.

* uitzondering is het PTA voor klas VWO4. Voor deze klas staan alleen de onderdelen van het schoolexamen en de onderdelen voor de bevordering die in dit leerjaar getoetst worden.

Daarbij staat per toets de volgende informatie aangegeven:

- De magistercode van de toets;
- De leerstofomschrijving;
- Of de leerstof van de toets uitsluitend leerstof op het schoolexamen, het schoolexamen én het centrale eindexamen of leerstof die de school zelf heeft gekozen is;
- De domeinen uit de examensyllabus die getoetst worden (dit geldt niet voor toetsen die uitsluitend voor de overgang meetellen);
- Het soort toets;
- De duur van de toets;
- Het tijdvak waarbinnen de toets plaatsvindt/ het uiterste inlevermoment;
- In hoeverre de toets herkansbaar is;
- De wegingsfactoren voor het schoolexamen en voor het overgangscijfer;
- Of er uitzonderingen zijn bij de gemaakte hulpmiddelen.

4.4 Procedures bij toetsen van het schoolexamen

Bij het afnemen van de toetsen van het schoolexamen worden procedures rond inplannen, maken, het niveau, correctie en bespreking aangehouden. Hieronder is het beleid op deze procedures.

4.4.1 Inplannen van toetsen

De schriftelijke toetsen waar een leerling voor moet leren worden uitsluitend in toetsweken afgenomen. Leerlingen ontvangen het rooster voor de toetsweek in de week voorafgaand aan de toetsweek, uiterlijk vijf werkdagen voor de start van de toetsweek.

Het rooster voor herkansingstoetsen wordt uiterlijk twee werkdagen voor de start van de herkansingen gepubliceerd.

Voor schoolexametoetsen die tijdens de les worden afgenomen wordt in het PTA al de week aangegeven waarin de toets plaats vindt (dit kunnen bijvoorbeeld kijk-/luistertoetsen zijn). De exacte datum waarop de toets afgenomen wordt, wordt uiterlijk één week van tevoren opgegeven.

Het rooster voor mondelinge toetsen wordt uiterlijk één week van tevoren opgegeven.

De inleverdata voor praktische opdrachten en handelingsdelen zijn vermeld in het PTA, evenals de datum waarop het portfolio ingeleverd dient te worden. Tussentijdse inleverdata bij portfolio staan vermeld in de studiewijzers van de vakken.

4.4.2 Maken van toetsen

Voor het maken van toetsen gelden de volgende drie streefrichtingen:

- De verhouding reproductie/productie, OBIT of RTTI bij schriftelijke toetsen is voor een vak in een afdeling in de verschillende leerjaren ongeveer constant en sluit aan bij de manier waarop op het centraal schriftelijke eindexamen getoetst wordt;
- Bij toetsen waar vaardigheden getoetst worden, wordt altijd gebruik gemaakt van rubrics of een beoordelingsmatrix die van tevoren is opgesteld;
- De primaire verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van toetsen ligt bij de secties. Consequentie is dat altijd minimaal twee medewerkers bij het maken van een toets betrokken zijn.

4.4.3 Niveau, scoring en normering

De sectie draagt er zorg voor dat het niveau van een toets aansluit bij het niveau dat van een leerling verwacht mag worden bij afname van de toets. Hierbij zorgt de sectie ervoor dat het beoordelingsformulier ontwikkeld en getest is voordat de toets wordt afgenomen.

De leerling krijgt inzicht in de verwachte grootte van de vragen doordat de maximaal te behalen score per vraag op de toets aangegeven staat. Ook is van tevoren bekend op welke wijze het cijfer van de toets berekend wordt. Hierbij streven we ernaar zoveel mogelijk absolute cesuur toe te passen. Hierbij geeft het Bonhoeffercollege zichzelf de opdracht om zodanig gedegen toetsen te ontwikkelen, dat er geen noodzaak is om de cesuur achteraf vast te stellen. Mocht de cesuur achteraf vastgesteld worden, dan dient de systematiek hiervan van tevoren bij de leerlingen bekend te zijn.

Mocht uit de behaalde resultaten blijken dat het niveau van de toets niet aansluit bij het niveau van de leerlingen, dan dienen de docenten die verantwoordelijk zijn voor de klassen van de leerlaag dit met de afdelingsleider van die leerlaag te bespreken. De docenten dienen met de afdelingsleider in gesprek te gaan als de cijfers opvallend hoog of laag zijn. Dit geldt in ieder geval als het gemiddelde van een klas lager ligt dan een 5,50 en hoger dan een 7,50.

4.4.4 Bespreken

Iedere toets dient besproken te worden. Hierbij ligt de nadruk erop om de leerlingen een realistisch beeld te geven in hoeverre zij de leerstof/vakvaardigheden beheersen, naar welk beheersingsniveau ze toe moeten en op welke wijze ze dit kunnen bereiken (feed up, feedback en feed forward).

4.5 Taken en rollen

Binnen het Bonhoeffercollege worden in ieder geval de volgende verantwoordelijkheden verwacht bij de betrokkenen (naar (Einstein Lyceum, 2019):

Leerling

- Vraagt feedback en reflecteert daarop;
- Maakt huiswerk en bereidt zich voor op toetsen.
- Is aanwezig in de lessen en neemt spullen mee.
- Evalueert de resultaten en eventuele vervolgstappen met de mentor.
- Raadpleegt de voortgang in Magister en gebruikt die informatie in het leerproces.

Ouders

- Informeren bij hun kinderen naar het leerproces en de voortgang;
- Bespreken leer- en motivatieproblemen met de mentor.

De onderwijsassistenten

- Zijn verantwoordelijk voor de organisatie rond het verspreiden en innemen van de toetsen tijdens de toetsweken.

De vaksectie

- Is verantwoordelijk voor het toetsprogramma en de kwaliteit daarvan;
- Stelt een vakwerkplan op waarin de doorlopende leerlijn van het vak beschreven staat;
- Is verantwoordelijk voor een gelijkmatige verdeling van werkdruk van de leerlingen over het jaar;
- Analyseert de resultaten en gebruikt die gegevens om de kwaliteit van toetsing verder te verbeteren.

De vakdocent

- Is verantwoordelijk voor een goede verdeling van de werkzaamheden binnen de vaksectie;
- Bewaakt met vakcollega's de kwaliteit van toetsing en planning;
- Geeft toetsen die buiten de toetsweken vallen tijdig op (minstens een week van tevoren) en noteert dit ook direct in de Magisteragenda;
- Kijkt toetsen op tijd na;
- Levert feedback aan de leerlingen bij iedere toets;
- Neemt de informatie over de voortgang mee in de didactiek.

De mentor

- Bespreekt de gang van zaken rond toetsing, planning en cijfers met de leerlingen en ouders;
- Voert waar nodig breder overleg over de toetspraktijk met collega-docenten, collega-mentoren en de afdelingsleider, zodat eventuele knelpunten aangepakt kunnen worden.

De afdelingsleider

- Houdt overzicht over de toetsen, planning en cijfervoortgang in de afdeling;
- Controleert of de gemaakte afspraken t.a.v. toetsing, weging en spreiding worden nageleefd;
- Signaleert mogelijke knelpunten in het afgesproken kader en koppelt dit terug in het managementteam.

De conrector

- Bewaakt het schoolbrede toetsbeleid en houdt overzicht over de mogelijke knelpunten daarbinnen;
- Geeft vorm aan beleidsdocumenten en zorgt voor een breed gedragen implementatie daarvan.

4.6 Deskundigheid

Toetsdeskundigheid is integraal onderdeel van het functioneren van alle docenten. Mocht uit de gespekkencyclus naar voren komen dat bijscholing of verdere ontwikkeling nodig is, zal de school dit in samenwerking met de docent organiseren.

Daarnaast is een ontwikkelingsdoel van de school om per domein een toetsexpert binnen de school te hebben. Deze expert kan een sectie ondersteunen bij specifieke vraagstukken rond toetsing.

4.7 Het examenreglement

Alle regels en richtlijnen voor het schoolexamen staan in het examenreglement. Het examenreglement is niet alleen een uitwerking van de wettelijke kaders die gelden rond het centraal examen en het schoolexamen, maar is ook gebaseerd op de visie op toetsing en examinering.

In alle gevallen is het examenreglement geldig boven andere documenten.

5. Kwaliteitsborging

In deze visie op toetsing en examinering is kwaliteitsborging in twee onderdelen uitgesplitst: enerzijds de kwaliteitseisen voor toetsen, en anderzijds op welke wijze door kwaliteitszorg deze eisen bewaakt worden.

5.1 Kwaliteitseisen

Binnen het SVOK (o.a. (A. Twisk, 2020) wordt gewerkt met de volgende set aan kwaliteitseisen voor toetsen:

- Transparantie
- Validiteit
- Betrouwbaarheid
- Discriminatie
- Objectiviteit
- Zorgvuldigheid

Ook het Bonhoeffercollege gebruikt deze. Hieronder een korte omschrijving per eis:

Transparantie – Het moet voor de leerlingen duidelijk zijn wat er van de leerlingen verwacht wordt van de toets. Ook dienen de manier van nakijken en de manier waarop een cijfer tot stand komt transparant te zijn.

Validiteit – Validiteit wil zeggen dat de toets meet wat hij moet meten. Bij een valide toets is het belangrijk dat de docent voor het maken van de toets een duidelijk beeld heeft welke leerdoelen en vaardigheden hij van de leerlingen wil testen zodat ze ook daadwerkelijk in de toets terugkomen.

Betrouwbaarheid – Betrouwbaarheid houdt in dat als een leerling (als er geen sprake is van een leereffect) twee keer dezelfde toets maakt, hij twee keer hetzelfde resultaat moet behalen. Een betrouwbare toets voldoet aan de volgende voorwaarden:

- De formuleringen zijn eenduidig;
- In de toets wordt rekening gehouden met de emoties van leerlingen (faalangst bijvoorbeeld; niet meteen met een hele moeilijke opdracht starten);
- Werken fouten van leerlingen in een opgave niet door in andere opgaven;
- Is de beschikbare tijd evenredig verdeeld over de opdrachten;
- Past het taalgebruik bij de leerstof en niveau van de leerlingen;
- Sluiten sommige vragen minstens ten dele aan bij de leefwereld van de betreffende leerlingen.

Discriminatie – Een toets moet het verschil tussen leerlingen die de stof beheersen en die dit niet doen goed zichtbaar te maken. Dit betekent dat er goede verdeling is van grote en kleine opgaven, van moeilijke en makkelijk opgaven en van opgaven die veel inzicht vereisen en opgaven waar reproductie vereist is moet zijn.

Objectiviteit – Objectiviteit gaat zowel over het toetsontwerp, als over de correctie. Een objectief ontworpen toets is vergelijkbaar met een toets die een vakcollega over hetzelfde onderwerp zou ontwerpen. Praktisch houdt dit in dat er beperkt ruimte is voor onderwerpen die terloops langs gekomen zijn in de lessen. Objectiviteit bij correctie houdt in dat een andere deskundige beoordelaar nagenoeg tot hetzelfde cijfer van het gemaakte werk dient te komen. Om een toets objectief te beoordelen, zijn goede afspraken over scoring en normering nodig.

Zorgvuldigheid – Bij alle aspecten van de toets is zorgvuldigheid van belang. De Onderwijsinspectie besteedt hier specifiek aandacht aan. Zorgvuldigheid in procedures, rollen, eisen en borging sluit aan bij de onderdelen van dit visiedocument.

5.2 Kwaliteitszorg

Om de kwaliteitseisen die aan toetsen gesteld zijn te borgen, en het onderliggende primaire proces te bewaken zijn de volgende aspecten onderdeel van de kwaliteitszorg op het Bonhoeffercollege.

5.2.1 Cyclisch werken

De basis voor kwaliteitszorg is cyclisch werken op alle niveaus. Zowel voor leerlingen, docenten, secties, afdelingsleiders en directie wordt verwacht dat ze gebruik maken van de Plan-Do-Check-Act cyclus (PDCA) (Deming, 1986). Onderdeel is dat ieder vanuit zijn rol de uitkomsten van toetsen analyseert, in kaart brengt welke ontwikkeling plaats gevonden heeft en wat nog moet gebeuren, zijn handelen bijstelt en dit toepast bij een nieuwe toetscyclus.

In geval er sprake is van opmerkelijke resultaten verwachten we van elke betrokkene dat ze ondersteuning zoeken. Voor leerlingen en mentoren houdt dit in dat als resultaten tegenvallen, of juist enorm vooruitgaan dat dit besproken wordt. Voor docenten en afdelingsleiders dat als opvallende toetsresultaten gesignaleerd worden, dat dit ook besproken wordt.

5.2.2 PDCA als onderdeel van de jaarcyclus

Naast het kwaliteitshandelen die betrokkenen uitvoeren rond toetsen, zijn er ook op periodieke basis momenten waarop geëvalueerd wordt. Hieronder vallen onder andere:

- De docenten evalueren in hun gesprekkencyclus onder andere resultaten en hun rol hierbij;
- De secties evalueren jaarlijks hun onderwijsprogramma en maken hierbij gebruik van toetskwaliteit en toetsresultaten;
- De teams evalueren jaarlijks de resultaten en kwaliteit van onderwijs aan de hand van doorstroomgegevens en feedback van eigen kwaliteitssystemen (interne visitatie, tevredenheidsonderzoeken etc.);
- Het management evalueert jaarlijks de voortgang op de ontwikkeldoelen van de school aan de hand van zowel kwantitatieve gegevens als onder- en bovenbouwrendement, onderwijspositie en examencijfers, als kwalitatieve gegevens (lesbezoeken, interne visitatie, tevredenheidsonderzoeken).

6. Verwijzingen

- A. Twisk, M. M. (2020). *Toetsbeleid 2020-2024*. Beverwijk: Kennemer College beroepsgericht.
- Bax, H. V. (2002). *Toetsen in het hoger onderwijs*. Houten: Bohn Stafleu van Lognum.
- Bonhoeffercollege. (2020, juni 15). *MAVO, HAVO en VWO*. Opgehaald van Bonhoeffer.nl: www.bonhoeffer.nl
- Bredewold, W. (2019). *De ontwikkeling van een visie op toetsing en schoolexaminering in het VO*. Utrecht: VO-raad.
- College van Toetsen en Examens. (2020, juni 15). *Syllabi*. Opgehaald van College van Toetsen en Examens: <https://www.examenblad.nl/onderwerp/syllabi/2020>
- Commissie Kwaliteit Schoolexaminering. (2018). *Een volwaardig schoolexamen*. Amersfoort: VO-Raad.
- Deming, W. (1986). *Out of the crisis*. Cambridge MA: Massachusetts Institute of Technology.
- Einstein Lyceum. (2019). *Toetsbeleid niet-examenklassen*. Hoogvliet: Einstein Lyceum.
- Kuiper, K. B. (2018, september 28). Hoe een VMBO-examen op een debacle kon uitlopen; dertien docenten schetsen een ontluisterend beeld. *De Volkskrant*.
- M. van Loon, I. v.-B.-P. (2017). *Toolkit toetsen, toetscyclus in kaart gebracht*. Breda: Avans hogeschool.
- Meeter, M. v. (2020, mei 6). Hoe statistiek het schoolexamen verdacht maakte. *Scienceguide*.
- Molkenboer, H. (2015). *Toetsen volgens de toetscyclus*. Enschede: Bureau voor Toetsen & Beoordelen.
- Obbink, H. (2012, oktober 11). Er zijn wél slechte scholen. *Trouw*.
- SLO. (2019, december 13). *Het maken van schoolexamens*. Opgehaald van SLO: <https://slo.nl/handreikingen/havo-vwo/handreiking-se-bio-hv/toetsen-schoolexamen/maken-schoolexamens/>